

kezdve a *Torozásig* (1928) a Dózsa-kultusz legnemesebb, legművészibb termékei Ady lírája mellett. *Talán ezt is kiirtandó hiedelemnek tartod?*

Köszönöm, hogy jó szándékomat nem vontad kétségbe. Hálás volnék, ha egyértelműbb fogalmazással azt is tisztáznád, mit tartasz a köztudatból kiirtandónak az egyetemes és külön a szegedi Dózsa-hagyományból.

Barátsággal köszönt:

PÉTER LÁSZLÓ

A szegedi Dózsa-hagyomány legendája

VÁLASZ PÉTER LÁSZLÓNAK

Kedves Barátom!

Örömet teszek eleget kívánságodnak, hogy tisztázzuk szóban forgó írásomnak félreérthető, s ezért Rád nézve talán sérelmes passzusát. Ami a személyes vonatkozásokat illeti, ezt akár egy mondatban is megtehetem: a Dózsa-évforduló alkalmával valóban annyi s oly vegyes értékű reflexió látott napvilágot, hogy annak bírálatával foglalkozni sem érdemes, ez előtted sem lehet kétséges, semmiképpen sincs tehát okod arra, hogy soraimat magadra vonatkoztasd (mindjárt rátérek arra a konkrét dologra, ami az általad szóvá tett fél mondat leírására ösztönzött). Bár — s ezt el kell ismernem — ha már éppen egy általad többször szóba hozott témát vettem példának, bővebb magyarázattal tartoztam volna. Erre azonban egy recenzió nem látszott alkalmasnak. Most megragadom a lehetőséget arra, hogy a dolog tartalmi részét illetően fősorakoztassam érveimet, s bővebben kifejtsem, mi késztet arra, hogy a szegedi Dózsa-hagyománynak ne csak történeti alapját, de hagyomány voltát is kétségbe vonjam, hagyomány voltát abban az értelemben, ahogy ezt a szót használni szokás. Nekem ugyanis nem csak abban vannak kételyeim, hogy Szeged Dózsaék mellé állt volna, hanem abban is, hogy az erről szóló hiedelem a régmúlt századokba nyúlna. Ez bizony — legalábbis szerintem — új keletű dolog, s legfeljebb a múlt század második feléig vezethető vissza. A hagyományt tehát nem kiirtani szeretném (ebben is pontosabban kell fogalmaznom), csak a maga helyére állítani. Kiirtani nem is lehet, s ez a tudományos kutatásnak soha nem is volt célja. Igenis kötelességünk azonban vizsgálni valóságalapját, kialakulását, hiszen a hagyomány idővel éppúgy a valóság része lesz, mint maga az esemény, amihez tartozik. Ha tehát következtetéseket akarunk levonni létrejöttének, keletkezésének tényéből, először születésének körülményeit kell földerítenünk, meg kell keresnünk azt a kört vagy személyt, ami vagy aki útjára indította. Először az alapot kell föl-tárnunk, hogy legyen mihez mérnünk. Minél kedvesebb számunkra a téma, annál lelkiismeretesebben kell végeznünk vizsgálódásainkat.

Dózsa György születésének éve, aminek az idén 500. fordulóját ünnepeljük, ismeretlen. Ismeretlenek életének fordulatai, annak ellenére, hogy a nevéhez fűződő eszmék és események évszázadok óta a közvélemény és a történeti kutatás érdeklődésének előterében állnak. Ez a név nem annyira adat, mint inkább egy szimbólumrendszer középpontja, annak a harcnak a zászlaja, mely a haladásért, a társadalmi egyenlőtlenség, a kizsákmányolás ellen, a szabadság és elnyomás erői között folyik évezredek óta. Amilyen szép és felemelő, hogy Dózsa neve ennek a szimbólumrendszernek a jobbik oldalán áll, s olyan formává lett, melyet minden kor saját igényeinek és ideáljainak megfelelő tartalommal tölthet meg, épp annyira s éppen ezért fenyeget bizonyos veszély is, az elsőkélyesedésé. Mit tehet ennek elkerülésére a tudomány? Ha a szívvel dolgozó művész szükségét érzi annak, hogy Dózsa nevét támaszként használja föl az emberiség jövőjéért folytatott harcában, akkor a szakmai fogásokkal, logikával dolgozó szakkutatónak az a kötelessége, hogy

ezt a támaszt minél szilárdabban rögzítse a valóság talajában, nehogy mindaz, amit Dózsáról mondunk és mondhatunk, üres és használhatatlan frázissá kopjon. A kutatónak nem az a feladata, hogy maga álljon a művész helyébe, s még kevésbé, hogy azt, amit a művész egyetemes emberi értékűvé magasztosított, reális, konkrét helyzet keretei közé rögzített ténynek mutassa. Annái kevésbé, mert a művész megítélésében sem közömbös annak megállapítása, mi az, amit készen kapott, s mivel járult hozzá maga a világ teremtéséhez. Bizonyosaknak *kell* lennünk abban, hogy minden lépés, mely a valósághoz vezet közelebb, a jó ügyet szolgálja, mert ha nem így lenne, munkánk értelmetlenné válnék.

A szegedi Dózsa-hagyományt magam mindig is a nép lelke legmélyéből fogant érzés megnyilatkozásának tartottam, annak ellenére, hogy ismertem eredetének művészi, ha úgy tetszik, mesterséges voltát. Hiszen Reizner, Juhász Gyula és azok, akik kimunkálásában közreműködtek, akik képesek voltak úgy megalkotni, hogy szinte népmeseként szálljon messzire, s képesek voltak — persze elsősorban a költő — ezt a népmesét eléggé nem is méltatható politikai tetté emelni, azok éppen ezzel bizonyították, mennyire egyik a meseteremtő és mesemondó szegediekkel. Maga a történet — amelyet, azt hiszem, tekinthetünk annyira népszerűnek, hogy ezúttal elismételni ne kelljen — naivitásánál fogva nem látszott olyannak, mint ami kritikát igényel, elvégre egyetértek Veled abban, hogy hinni vagy nem hinni mindenkinek joga van. A Délmagyarország 1972. május 16-i híre hökkentett meg, amely szerint előkerült (és a Nemzeti Múzeum kiállításán megtekinthető) az a vaskereszt, melyet 1775-ben állítottak fel a szegedi határ ama helyén, ahol Dózsa fejét a hagyomány szerint eltemették. Nem voltam rest fölutazni Pestre, s a kereszt (pontosabban feszület) ott volt a kiállításon. Akkor mozdult meg bennem valami aggodalom, mert úgy éreztem, hogy a szegedi hagyomány kezdi átlépni azokat a határokat, amelyeken belül kellene maradnia, amelyeken belül érték, kezd magára húzni a tudomány ruháját, s előbb-utóbb népmeséből „valósággá” válik. Íme, már tárgyi bizonyíték is került. Ma még vissza lehet vinni a múzeum raktárába akár azzal az egyszerű indokkal is, hogy a rajta olvasható „síremlék” szót 1775-ben még nem ismerték (nyelvújítási fejlemény), valószínűleg egy akkor meghalt személy feküdt a feszület alatt, kinek nevét lemosta az idő, s amikor később (úgy hiszem, a XIX. század közepe táján) megújították, csak a dátumot böngészheték ki. De mi lesz, ha előkerül a koponya is? Ki vonhatja akkor kétségbe a népmese valóságát, ki hiszi el majd akkor, hogy 1775-ben még nem is volt meg a szegedi Dózsa-hagyomány?

A parasztmozgalom történetének apró, de éppen Szegeden nem közömbös s épp a mi szívünkhöz nagyon is közel álló mozzanata az a kapcsolat, ami a várost a fölkelőkhöz fűzte, s az a hagyomány, mely erről a mai közvéleményben él. A szegedi helytörténeti kutatásnak e téren nem lehet fontosabb feladata, mint a lehetőség szerint földéríteni ennek a kapcsolatnak a mibenlétét, valamint azt a folyamatot, mely a ma élő hagyomány kialakulásához vezetett. Akármilyen is ennek a kutatásnak a végeredménye, bizonyos, hogy ha közelebb segít a valóság megismeréséhez, közelebb segít ahhoz is, hogy tisztábban lássuk azt a helyet, amit akár Szeged, akár Dózsa és mozgalmá társadalmunk történetében betöltött, közelebb segít tehát ahhoz is, hogy megtaláljuk a múltban azt a lényegét, ami a tényszerű valóságon túl érték és igazság a mi számunkra is.

Nos, a kérdéses ügyben megszólalható forrásaink — mint csaknem minden más esetben — szűkszavúak, hiányosak, az adatok szórványosak, ellentmondók. Legfontosabb kútfőnk, Taurinus, aki egyedül ad összefoglaló áttekintést a mozgalom történetéről (1519), adataiban megbízható, Szegedről azonban csak közhelyeket mond: királyi sókamara, a Maros és a Tisza találkozása, a halak nagy bősége; az eseményekről mindössze annyi, hogy a vezér testét felnégyelték, levágott fejét hosszú lándzsára tűzve Szegedre vitték, hogy gazságának tanúbizonyossága legyen (5. könyv 196—198. sor és Index abcdarius 137.). Ezt a mozzanatot, hogy tudniillik Dózsa fejét Szegedre hozták, ezt fogadhatjuk el az egész romantikus történet egyetlen valós darabjának, nemcsak azért, mert Taurinus sem mond ennél többet, hanem azért is, mert egyedül ez erősíthető meg más tanúvallomásokkal. Így tudja július 29-én, tehát

a kivégzést követő héten egy budai olasz tudósító is: „És bizonyos Cecol Giorgiót, kit e keresztések királyává tettek, a havaslevi [!] vajda népe elfogta, és ez a vajda megparancsolta, hogy egyenek belőle azok, akik benső főemberei voltak. És ez még életében történt vele, és azután levágatta a fejét, és vaskoronát tétetve rá, elküldette azt egy Segadinónak nevezett földre, éspedig azért, mert az a föld nagyon kedves volt számára, mivel féltette vagy szerette, hiszen ez [ti. Dózsa] és a felkelés más vezetői nagy rettegést keltettek ebben a birodalomban.” (Magyar Történelmi Tár XXIV. 261. lap.) Ugyanezt mondja augusztus 11-én egy másik budai olasz is, azzal a különbséggel, hogy indokolást nem fűz a dologhoz, és szerinte a fejet nem a szegedi földre, hanem a szegedi várba küldték (uo. 280.).

Taurinus és a két olasz mellett a negyedik — kétségtelen hitelű — adalékkal a törvényhozás szolgál, mégpedig az 1518-as, illetve 1519-es XXXII. tc. (Corpus Juris Hungarici I. 766—767, 784—785. lap), arra kérvén a királyt, hogy téríttesse meg azokat a károkat, melyek a kereszties hadak idején (többek között) a szegedieket érték. Ez tehát megerősíti a fentebb elsőként idézett olasz véleményét, mert arra utal, hogy Szapolyai nem ok nélkül féltette a szegedieket a keresztiesektől.

Ezek azok a tények, vagy legalábbis ezek azok a hitelesnek tekinthető adalékok, melyek nyomán megkísérélhetjük rekonstruálni Szegednek a Dózsa-mozgalomhoz való viszonyát.

Egybehangzóan megerősített, emberi számítás szerint tehát ténynek tekinthető mozzanat a vezér levágott fejének Szegedre (a szegedi várba) való elküldése. Mi lehetett ennek az indítéka? Nos, a kivégzést megelőző és követő eljárás, maga a kivégzés — bárki legyen is aktív és passzív részese, bármilyenek legyenek is körülményei — sohasem nélkülöz bizonyos szertartásos jelleget, melynek sorában az egyes aktusoknak meghatározott jelentősége van. Ilyen eléggé egyértelműen megfogalmazható jelentéssel bír a levágott fej elküldése. Az etnográfia és a történeti irodalom számtalan példát ismer erre, magam azonban nem tudok olyat, hogy az ellenséges vezér levágott fejét az ellentáborba küldjék, már csak azért sem, mert az ellenségből mártírt, holttestéből ereklét csinálni sosem volt divat. Az ilyen gesztusnak éppen ellenkező funkciója van: a levágott fej dicsekvésül, diadaljelvényül szolgál, Perseus, Firdüsi és a kalandozó magyarok óta a győzelem legfényesebb bizonyítéka. A győztes saját táborában, vezéri sátra előtt tüzeti póznára, mint Tomoriét a szultán, értékes zsákmányként ki sem adja a kezéből, talán, ha tekintélyes váltságdíj ellenében, rendszerint még úgy sem, mint ahogy nem kapta meg Bulcsú vezérünk sem elesett társa fejét, hiába ajánlotta fel érte valamennyi foglyát s a teljes hadizsákmányt. Szokás volt viszont bizonyíték gyanánt, megnyugtatóul megküldeni a megbízónak, a királynak (Ajtony), mint ahogy elküldik Bakics Pálét Isztambulba 1537-ben. Az áruló volt az, a kém, a kémnek vélt követ, akinek levágott fejét vagy más testrészét — rendszerint éjszaka — visszajuttatták övéihez. Ha igaz tehát, hogy Dózsa fejét éppen Szegedre küldték — s ezt el kell hinnünk —, *úgy Szeged a királyi csapatok központja volt.*

Ez lehetett az oka annak, hogy Dózsa messze elkerülte a várost. Ismert és több forrásból egységesen fölvázolható itineráriuma mutatja ezt, Pest alól Ceglédre megy, majd Tiszavárkony és Varsány érintésével Mezőtúrra siet, ahonnan Mezőberényen és Békésen keresztül ér Gyulára. A szakirodalom (s már a kortársak) föltevése szerint kettős cél lebegett előtte, Brandenburgi György aradi uradalmának elfoglalása s ezzel összefüggésben betörés Erdélybe. Vonulásának gyorsasága (május 18-án még Cegléden van, 22-én már Békésen) mutatja, hogy tervét rajtaütésszerűen akarta megvalósítani, ez esetben pedig a Maros bal partján húzódó, úgynevezett szász utat kellett követnie, amely Cegléd felől legkényelmesebben Szegeden át volt elérhető. Ha nem ezt az egyenes irányt választotta, hanem hatalmas kerülővel Mezőtúr felől tért rá, annak csak az lehetett az oka, hogy számára az út Szegedről nem volt megközelíthető. Gyuláról kanyarodik vissza nyugat felé, Apátfalvánál kel át a Maroson, s ekkor — tehát keletről nyugatra, Gyulától Szeged felé tartván — ütközik bele Báthory István és Csáki Miklós csapataiba, súlyos veszteségeket szenved, előőrseit a

nemesi csapatok Csanádtól Nagylakig kergetik. Egy pillantás a térképre, s nem lehet vitás, hogy a Csanád környékén tartózkodó királyi seregek háta mögött Szegednek a biztos támpont, a védőbástya funkcióját kellett betöltenie. Nagylak és Csanád között zajlott le aztán az egyik legfontosabb ütközet, melyben a fölkelők sorsdöntőnek látszó diadalt arattak, elfoglalták Csanádot, elfogták többek között Csákit is. Csanád a legnyugatibb pont, ameddig Dózsa csapatai e területen eljutottak, tovább, Szeged felé a győzelem birtokában sem nyomulnak, hanem az említett szász útra térve Arad irányában folytatják útjukat, hogy Solymos és Lippa elfoglalásával biztosítsák maguknak a Maros felső szakaszát.

Ezt erősítené meg Reizner egyik adata, melyet azért nem használhatunk nagyobb nyomatékkal, mert eredetére nem sikerült rátalálnunk. Eszerint a közvetlenül veszélyeztetett s később csakugyan el is foglalt Csanádról Szegedre húzódott kincstárával együtt a káptalan, és itt vészelt át sértetlenül a nehéz napokat.

Ezt erősíti Istvánffy is. Ő ugyan jóval az események után dolgozott (1538-ban született), adatainak jó része azonban megbízhatónak látszik. Elsősorú forrásnak nem használható, arra azonban megfelel, hogy egyébként is valószínű nézeteket megtámasszunk vele. Szerinte Dózsa Budáról Szeged felé indult, s meg is közelítette a várost (valójában Ceglédnél lekanyarodott a szegedi útról), de megtámadni nem merte, mert ez igencsak fölkelésztette magát ellenében, a lakosság megerősítette a védőberendezéseket. Önmaga mond ellent annak, hogy Dózsa egyenesen Szeged felé tartott volna, tudja ugyanis, hogy a Váradról Budára igyekvő Tornallyay Miklós útközben a keresztesekbe botlott (ki is végezték); ez a találkozás csak akkor történhetett meg, ha a sereg Mezőtúr felé haladt, mint a valóságban csakugyan.

Ugyancsak Istvánffyra hivatkozva szokás föltételezni, hogy ha Dózsa nem is járt errefelé, Mészáros Lőrinc talán közelebbi kapcsolatba került a szegediekkel. *Ez szintén alaptalan.* Először azért, mert az Istvánffy által említett Lőrinc pap nem azonos a Biharban tevékenykedő Mészárossal, másodsor azért, mert ez a másik Lőrinc Istvánffy szerint éppen ellenkező irányban indult. Azt írja ugyanis, hogy míg Dózsa Budáról Szeged felé ment, addig Lőrincet Bácsba küldte, s ő nagy csapatot gyűjtve onnan csatlakozott Csanád elfoglalása után a főserceghez. Márpedig Budáról Bácsba egyetlen, hadsereggel járható út vezetett, az észéki, mely a Duna jobb partján húzódott. S csakugyan, alább azt olvassuk nála, hogy Temesvár alól ez a Lőrinc (a többiekkel ellentétben) a Duna felé menekült, mert ott tudta barátait. Ezek segítségével támasztott a fővezér halála után újabb zavarokat Bácsban és a kalocsai földön. Szó sincs tehát Szegedről, de még a Tiszáról sem. Ez a Lőrinc dél felől érkezik Csanádra, s arra is húzódik vissza.

Szeged, ezek szerint, közvetlenül nem esett a hadak útjába, a felkelés eseménytörténetébe inkább pusztá létével szolt bele, mint tevőlegesen, s inkább az urak, mint a parasztok mellett. Nem csoda: az ország egyik leggazdagabb városának volt mit féltene. Ettől függetlenül, persze a lakosság egyik, sőt nagyobbik része (57% volt a szellér!) szimpatizálhatott a mozgalommal, s nyilván megtalálta a módját annak, hogy csatlakozzék a fölkelőkhez, s ha lehetne, az erre vonatkozó adatokat kellene föl kutatni, mert az biztos, hogy nem az ő érzelmük irányította a város sorsát, s a fejet sem az ő kedvükért küldték ide. *A mindnyájunk előtt oly igen kedves hagyománynak történeti alapja nincsen.*

De volt-e ilyen hagyomány? Úgy tetszik, nem volt. Kálmány Lajos nyomán szokás fölemlíteni azt az éneket, mely a szegedi Dózsa-hagyomány nyomát őrizné. De szövegét már a századforduló előtt sem tudja senki, hőse nem Dózsa, hanem Rákóczi, nem Szegedről való, hanem a Temesközből; szegedi Dózsa-hagyomány föltételezésére nem kínál valami szilárd alapot. Mégis, Kálmány Lajos az első, aki a szóban forgó helyen (Szeged népe. II. köt. Arad 1882. 190. lap) Dózsa nevével ilyen vonatkozásban említi, és sejtetni engedi, hogy (ha nem is Szegeden, de) a Szeged környéki nép körében élt valamiféle Dózsa-hagyomány. 1882 előtt nem találkoztam olyan adalékkal, ami erre utalna. Mikszáth a második, aki — igaz, egyetlen sor erejéig — tanújelét adja annak, hogy fantáziáját megragadta a dolog: erre mutat,

hogy Az Osztrák—Magyar Monarchia írásban és képben című munka VII. kötetének általa írt és 1891-ben megjelent 484—485. lapján említi Dózsa fejének Szegedre való elküldését. Ők azonban e téren csak előfutárai Reiznernek, aki 1899-ben a Szeged története I. kötetében kerekre formált mesét ad elő (88—90. lap), olyan mesét, mely alkalmas lett Juhász Gyula meghíletésére is. A fent hivatkozott négy forrás közül csak Taurinust veszi figyelembe, s Istvánffy egyes adataira hivatkozik, egészében Szerémi György és Verancsics Antal elbeszélésére épít, aminek lényege, hogy Dózsa fejét azért küldték volna éppen ide, mert az itteniek hozzá csatlakoztak; tisztelték is aztán a fejet, ereklyeként tartották, bár mások gúnyolták azt. Verancsics megtoldja a dolgot azzal, hogy nem általában a lakosságnak szólt a küldemény, hanem Pálffy Balázs főbírónak, ki „hites atyja” volt Dózsának. Közkeletű kifejezés ez a régi magyarságban, s nem jelent mást, mint hogy Pálffy örökbe fogadta Dózsát. Reizner elemélmékedvén ezen, úgy vélekedik, hogy a későbbi parasztvezér ifjúságában nyilván Szegeden lakott egy ideig, innen a szoros kapcsolat. Ezért történhetett, hogy a mozgalom kezdetén Dózsa Pestről egyenesen Szegedre siet, ahol nagy tömegek csatlakoznak hozzá. (Nem sokat nyom a latban, hogy Pálffy bírónak másutt nyoma sincs, ettől még lehetett valóságos személy.)

Szerémi kortárs, részben szemtanú is, Verancsics történetírásunk egyik legjelentékenyebb alakja, tudósításukban nem is illenek kételkednünk. Vagy ha mégis, mert vannak fájlhatatlan és ellenkező tények (hogy például Dózsa Szegednek közelébe sem jött), úgy azt kell hinnünk, nem éppen magát a valóságot, inkább a szóbeszédet jegyezték föl, azt a hagyományt, mely már a kortársak körében alakulni kezdett. Szerémi azonban furcsa figurája a hazai historiográfiának: *kóros hazudozó*. Annyira, hogy kritikusai elméjének épségét is kétségbe vonják, s műve egyetlen értékének azt a lehetőséget tekintik, hogy akad talán néhány sora, amit nem maga talált ki, hanem korabeli pletykákból, rémhírekből gyűjtött, s így ezek világába enged bepillantást. Ugyancsak ismeretes, hogy a Verancsics neve alatt ránk maradt művet nem a nagy tekintélyű püspök írta, hanem egy olyan személy, aki — mint méltatója mondja — „kora magyar eseményeiben oly tájékozatlan, oly tudatlan, felfogásában oly alanti, stíljében oly faragatlan”, hogy éppen ézaltal különíti el „égbekiáltó botlásoktól” hemzsező írását Verancsicsétól, s alig lehet kétségünk az iránt, hogy mindkét beszámoló Szerémi lelkiismeretét terheli. Innen a Szegedre vonatkozó tudósítások egybehangzása.

Szerémi említett munkája a XIX. század közepén került elő, addig nem is tudtak róla, nyomtatásban éppúgy, mint a Verancsicsnak tulajdonított másik, 1857-ben jelent meg. Mindkettő minden tekintetben gyenge alkotás, *s nem állja ki a legfelületesebb kritikát sem*. Meghökkenítő „adataival”, szokatlan hangvételével, minden fantáziát fölülmuló rémtörténeteivel mégis óriási hatást gyakorolt a közvéleményre s a tudományra is, mert a kutatók zöme nem vonhatta ki magát szuggesztíója alól. Ha élt is a gyanúporrel, ha tudta is, hogy állításai hamisak, azt már mégsem merre föltételezni, hogy teljességgel nélkülöznek minden alapot. A szkeptikusok is megengedtek annyit, hogy ha a dolog nem is úgy történt, ahogy ezek elbeszéltek, élt ilyen vélemény, szállongott ilyen pletyka is. Általában Verancsics tekintélye igazolta Szerémit és viszont. Mire a század végén (Irodalomtörténeti Közlemények, 1894.) Acsády Ignác leleplezte Szerémit, s egyúttal megbizonyította, hogy a Verancsicsnak tulajdonított sorokat is ő írta, addigra megszületett a modern hazai történettudomány, létrejöttek a máig alapvető földolgozások — a Szeged története —, Szerémi fantazmagóriái közismert tudományos tételekké váltak, s azok jórészt mindmáig. Ezek alapján kombinált Reizner, s vázolta föl a szegedi Dózsa-történet körvonalait, és az ő nyomán ezt vitte bele a Dózsa-irodalomba Márki Sándor (1913). Egészében valóságként előadni nem lehetett, ezért az elhomályosult, háttérbe szorult események emlékét őrző hagyomány jellegét vélték fölfedezni benne. Az ilyenképp kikerekített, tudós tekintéllyel támogatott s csakugyan megkapó mese alkalmasnak bizonyult a költői fantázia megindítására: Juhász Gyula révén végleg meggyökeresedett a köztudatban, s megkapta azt az eszmei töltést, ami méltóvá tette a

fennmaradásra, mert a költő találta meg benne azt, ami minden ténybeli tévedés fölött is igaz, ami valóbb a valónál.

Kedves Barátom! Nem megfosztani akarom Szegedet ettől a gyönyörű legendától, erre hatalma senkinek sincsen. Azt szeretném, hogy többet tudjunk róla. Azt szeretném, hogy fölismerjük Szeged fiaiban, Kálmány Lajosban, Reizner Jánosban, Juhász Gyulában a legendateremtő erőt. S ezt valóban becsülnünk kell. Azt hiszem, ebben egyetértünk.

Baráti üdvözlettel:
KULCSÁR PÉTER

NÉMETH JÓZSEF RAJZA